

PROBLEM NENAPLATIVIH KREDITA U SRBIJI SA OSVRTOM NA ZEMLJE U OKRUŽENJU

THE PROBLEM OF NON-PERFORMING LOANS IN SERBIA WITH REGARD TO THE NEIGHBORING COUNTRIES

Prof. dr Vera Zelenović

Departman za finansije, bankarstvo, osiguranje, Ekonomski fakultet Subotica, Novi Sad, R.Srbija
veraz@open.telekom.rs

Mr Miloš Macut

Direktor regionalnog centra Novi Sad Erste banke, Novi Sad, R.Srbija
milos.macut@erstebank.rs

Rezime: Uža definicija nenaplativih potraživanja odnosi se na one kredite koji ne donose prihod i kod kojih je nemoguće očekivati punu otplatu glavnice i kamate u budućnosti, kao i kredite kod kojih je otplata glavnice ili kamate u kašnjenju od 90 i više dana ili krediti kod kojih je valuta naplate dospela, ali naplata nije izvršena u potpunosti. Ključni problem na koji se želi ukazati u ovom radu je problem nenaplativih kredita, pa se tako u prvom delu rada upravo i ukazuje na to koji su to sve faktori koji dovode do tog problema. Cilj rada je da pokaže koliko je važno za stabilnost bankarskog sistema da nivo nenaplativih kredita bude što niži. S tim u vezi u drugom delu rada će biti prikazano stanje nenaplativih kredita u Srbiji, sa osvrtom na stanje u EU i nekim zemljama u regionu. Slede zaključna razmatranja.

Ključne riječi: nenaplativi krediti, banka, bankarski sistemi, region.

Abstract: The narrow definition of uncollectible receivables refers to those loans that do not generate revenue, and where it is impossible to expect full repayment of principal and interest in the future, as well as loans for which repayment of principal or interest is late for 90 days or more, or loans where the currency payment is due, but the charge is not made completely. The key problem that tends to show in this paper is the problem of non-performing loans, so in the first part of the paper, all factors that lead to this problem will be shown. The goal of this paper is to show how important it is for the stability of the banking system that the level of non-performing loans is as low as it can be. Regarding the second part of the work, the state of non-performing loans in Serbia will be shown, with emphasis on the situation in the EU and some countries in the region. Followed by concluding observations.

Keywords: non-performing loans, bank, banking systems, region

UVODNA RAZMATRANJA: POJAM I DEFINISANJE NENAPLATIVIH POTRAŽIVANJA

Nenaplativa potraživanja mogu se definisati na različite načine. Tako, uža definicija nenaplativih potraživanja odnosi se na one kredite koji ne donose prihod i kod kojih je nemoguće očekivati punu otplatu glavnice i kamate u budućnosti, kao i kredite kod kojih je otplata glavnice ili kamate u kašnjenju od 90 i više dana ili krediti kod kojih je valuta naplate dospela, ali naplata nije izvršena u potpunosti.

Prema definiciji MMF-a, NPL kredit je kredit kod kojeg (Mirković, 2013.):

1. dužnik kasni u otplati glavnice ili kamate 90 i više dana
2. je kamata za docnju dužu od 90 dana refinansirana, kapitalizovana ili je odloženo njeno plaćanje
3. dužnik kasni manje od 90 dana, ali je banka procenila da je sposobnost dužnika da otplati dug pogoršana i da je otplata duga dovedena u pitanje

Većina država, u praksi, primenjuje granicu od 90 i više dana docnje kao kriterijum i prijavljuju celokupan iznos kredita u kašnjenju kao NPL kredite. Ne postoji opšte prihvaćeni standard za definisanje problematičnih kredita. Neke zemlje pod NPL kreditima podrazumevaju sve kredite koji su u docnji od 31 i više dana ili 61 i više dana. Pored toga, broj dana docnje nije jedini kriterijum po kome se razlikuju definicije NPL kredita između zemalja. Bitan element definicije NPL kredita jeste način izražavanja – u bruto ili u neto iznosu. Međunarodno prihvaćeni standard jeste

bruto iznos. Takođe, posebno pitanje jeste klasifikacija višestrukih kredita koje ima isti klijent. U pojedinim zemljama, ukoliko je jedan kredit klasifikovan kao NPL kredita, onda se i svi ostali krediti tog istog klijenta klasifikuju na isti način. Zatim, pitanje tretmana i uloge kolaterala i garancija u procesu klasifikacije razlikuju se od zemlje do zemlje. Određena zakonodavstva ne razmatraju kolaterale i garancije za potrebe klasifikovanja kredita u redovan tj. NPL portfolio.

1. UZROCI POJAVE PROBLEMATIČNIH KREDITA

Nivo problematičnih kredita ukazuje na probleme sa kojima se suočava privreda jedne zemlje, kao i njen realni sektor koji nije u stanju da otplati dug. Takođe, nivo problematičnih kredita može ukazati i na loš regulatorni pravosudni okvir, stoga rešavanje pitanja problematičnih kredita zahteva sistemski pristup. Osnovni rizik za kvalitet aktive banke jeste upravo pad opšte ekonomske aktivnosti, ali ipak nije dovoljno objašnjavajući faktor kretanja problematičnih kredita između zemalja i tokom vremena. Depresijacija deviznog kursa, glavni je pokretač NPL kredita u onim zemljama koje se odlikuju visokim stepenom kredita odobrenih u stranoj valuti. Praksa ukazuje da porast aktivnih kamatnih stopa vodi ka porastu NPL kredita u budućnosti. Grupisani po kategorijama, faktori koji utiču na kreiranje nestabilnosti bankarskog sistema i koji dovode do kriza u bankarskom sistemu, su (Mirković, 2013):

1. *mikroekonomski faktori* - prisustvo principal-agent problema je značajno, jer ukoliko su kreditni službenici motivisani ostvarenjem visokih bonusa zarad realizovanih kreditnih plasmana, ne vode dovoljno računa o rizičnosti samih kredita, a to povećava izloženost banke riziku. Ovi faktori su vrlo bitni, pored nedovoljno dobre regulative u bankarskom sektoru, neadekvatne procene kreditnih rizika, neadekvatne ročne usklađenosti aktive i pasive.
2. *makroekonomski faktori* – dolaze do izražaja kod zemalja u razvoju jer su one suočene sa znatno većom volatilnošću u makroekonomskoj sferi od razvijenih zemalja. Neophodno je da bankarski sistem bude spreman na ciklična privredna kretanja, depresijaciju deviznog kursa, pad cene aktive i slične pojave. I pored svih preduzetih mera, moguće je da se jave neki dodatni iznenadni šokovi koji će izvršiti uticaj na nespremnost bankarskog sistema i njegovu adekvatnu reakciju u datom momentu.
3. *sistemska rešenja* – bankarski sistem ne funkcioniše izolovano od ukupnog privrednog sistema. Stabilnost bankarskog sistema može

biti ugrožena neefikasnim poslovanjem velikih banaka u državnom vlasništvu, banaka kod kojih je država najveći pojedinačni (ali ne i većinski) akcionar, kao i neadekvatnom pravnom regulativom i supervizorskim režimom nad bankarskim sistemom.

Problematicni krediti su značajna prepreka daljem ekonomskom razvoju, pošto imaju direktan uticaj na kreditni rast. Isti su dostigli najviše nivoe u onim privredama koje su doživele duboku ekonomsku krizu i u kojima je pre nastupanja same krize, kreditna ekspanzija bila najviše izražena. Iako je jasno da su visoki iznosi problematičnih kredita zaostavština kriznog perioda, jasno je da i sam ekonomski rast neće biti dovoljan za rešavanje pitanja problematičnih kredita. Praksa je pokazala da privreda i nezaposlenost imaju dominantan uticaj na razvoj problematičnih kredita. Ukoliko dođe do pada industrijske proizvodnje, rasta nivoa nezaposlenosti, odnosno opšteg pada nivoa nezaposlenosti, dolazi i od rasta problematičnih kredita.

U uslovima visokog udela problematičnih kredita, banke više teže sprovođenju interne konsolidacije kako bi se poboljšao kvalitet aktive nego što se opredeljuju za distribuciju novih kredita. Visok iznos problematičnih kredita zahteva povećanje bančnih rezervisanja za potencijalne gubitke u budućnosti, što direktno umanjuje finansijski rezultat banke i smanjuje raspoloživa sredstva za nove kredite. Smanjena mogućnost kreditiranja utiče na slabljenje korporativnog sektora i ugrožava funkcionisanje preduzeća i privrede u celini. Proces privrednog oporavka podrazumeva „čišćenje“ bilansa u finansijskom sistemu, uz istovremeno umanjivanje iznosa problematičnih kredita. Naime, izrazito visok nivo nenaplativih potraživanja je neodrživ na dugi rok, pa je na centralnim bankama da učine dodatni napor na iznalaženju rešenja za NPL kredite. Ovi krediti „zarobljavaju“ kapital banke raspoloživ za dalje kreditiranje. Urušavanje kapitala banaka otežava prilagođavanje bankarskog sektora zahtevima Bazelske regulative. Obično se bankarske krize povezuju sa visokim udelom problematičnih kredita u ukupnoj aktivi bankarskog sektora. Postoji tesna veza između kreditnih performansi banaka i ekonomske aktivnosti⁹⁶.

⁹⁶ Baltičke zemlje su tokom perioda krize imale izuzetno visok nivo problematičnih kredita (npr. Letonije 2009. godine – 18%) u odnosu na relani GDP. Sa druge strane, pojedine zemlje su u kriznom periodu imale znatno manji iznos NPL kredita, kao što je npr. Nemačka u kojoj su NPL krediti povećani za manje od 1% iako je ekonomska aktivnost opala tokom 2009. godine za gotovo 5%.

1.1. REŠAVANJE PROBLEMA NENAPLATIVIH KREDITA

Upravljanje problematičnim kreditima banaka može se sprovoditi u okviru same banke ili se može alocirati na druge institucije specijalizovane za obavljanje poslove restrukturiranja. Razlog upravljanja NPL kreditima u okviru banaka, leži pre svega u činjenici da sama banka najbolje poznaje svoje dužnike i da će sama pokušati na različite načine da rehabilituje dužnike koji su prešli u NPL portfolio i da ih vrati u regularni portfolio banke. S druge strane, potencijalni problem jeste činjenica da banke mogu biti manje objektivne prilikom donošenja odluke, što može rezultirati povećanjem postojećeg nivoa zaduženosti problematičnih kredita. Ukoliko se banka, ipak odluči da za poslove upravljanja NPL kreditima angažuje specijalizovane institucije, to ne znači da se ceo NPL portfolio mora poveriti specijalizovanim institucijama. Naprotiv, poželjno je da se deo NPL kredita zadrži u samoj banci, čije će službe kroz razvijene „work-out“ procedure, biti fokusirane na naplatu problematičnih potraživanja. Takođe, bitno je spomenuti i moralni hazard, naročito u slučaju nastupanja bankarskih kriza. Istovremeno je neophodno održati poverenje u bankarski sistem. U iskustvima velikog broja zemalja koje su se borile sa ovim problemima postoji mnogo rešenja koja se generički mogu klasifikovati u dve vrste modela: centralizovani i decentralizovani. Naravno, moguće su i njihove kombinacije. Decentralizovani pristup podrazumeva stvaranje regulatornog okvira koji podstiče banke da problematične kredite rešavaju svojim resursima. U uslovima snažnih ograničenja državnog budžeta ovo rešenje je superiorno. Neizvesno je koliko bi ovaj skup modela mogao delovati podsticajno na obnovu kreditne aktivnosti. Tri modela iz ovog skupa se, u manjoj ili većoj meri, već primenjuju u velikom broju zemalja (Dragutinović i Živković, 2014).

1. Otpis potraživanja na teret kapitala banke zahteva gotovo istovremeno obezbeđivanje dodatnog kapitala vlasnika za očuvanje nivoa adekvatnosti kapitala iznad regulatornog minimuma. Ovde je problem mogući nedostatak resursa ili volje za dokapitalizaciju banaka koje otpisuju potraživanja. Sa druge strane, jednokratani otpis NPL oslobađa prostor za upravljanje zdravim delom portfolija i može biti jeftiniji na srednji rok u odnosu na strategiju odlaganja rešenja.
2. Prodaja potraživanja specijalizovanim kompanijama je racionalan izbor u uslovima kada postoji relativno visoka verovatnoća obnove vrednosti kredita. Otvaranje prostora za aktivnije upravljanje zdravim delom

portfolija je u ovom slučaju, osnovna prednost.

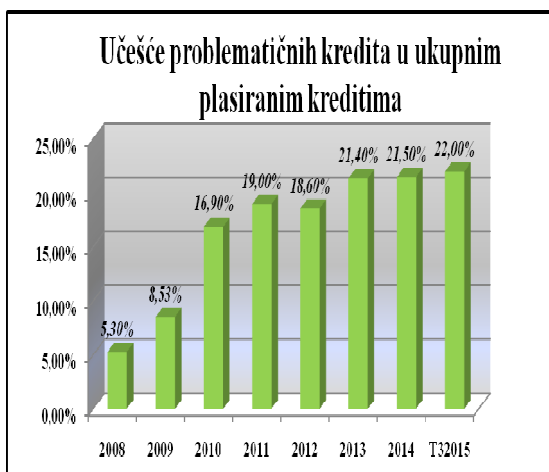
3. Aktivno restrukturiranje potraživanja podrazumeva veliku kooperativnost i aktivnu ulogu svih učesnika procesa. Osnovna prednost ovog modela je aktiviranje potencijala obnove vrednosti kredita na srednji rok, što može da donese potpunu konsolidaciju i naplatu potraživanja u procentu koji je daleko veći nego kod prethodno opisanih modela. Pitanje moralnog hazarda dužnika, nedovoljan kapacitet banke da se temeljno posveti procesu restrukturiranja i nedovoljna koordinacija sa ostalim poveriocima su osnovni rizici ovog modela.

2. PROBLEM NENAPLATIVIH KREDITA U REPUBLICI SRBIJI

Bankarski sektor u Republici Srbiji visoko je kapitalizovan i likvidan, ali situacija nije idilična. Svaki peti plasman od ukupno odobrenih je imao tretman problematičnog plasmana na kraju trećeg tromesečja, što nije dobar pokazatelj bankarskog sektora Srbije niti indikator kvaliteta kreditnih portfelja banaka. Stabilnost finansijskog sistema zahvaljujući potpunoj pokrivenosti kredita regulatornim rezervisanjima još uvek nije ugrožena, ali svakako da se problematični krediti tretiraju kao izvor sistemskog rizika. Negativan uticaj na finansijsku stabilnost bankarskog sistema, imao je kolaps četiri banke na srpskom tržištu: 3 državne banke (Nove Agrobanke, Razvojne banke Vojvodine i Privredne banke Beograd) kao i jedne privatne banke (Univerzal banke). Uzroci kolapsa pomenutih banaka su višestruki: potkapitalizovanost, nedovoljno i neefikasno upravljanje rizicima u bankama, kao i snažno prisustvo moralnog hazarda i nepostojanje volje da se problem reši. Visok i rastući nivo problematičnih kredita predstavlja izvor sistemskog rizika, ne samo u Republici Srbiji, već i u ostalim zemljama u sponu, ali i u pojedinim razvijenim zemljama. Problematični krediti ukoliko dostignu određeni nivo negativno utiču na kanale kreditne ponude i uslovljavaju pogoršanje pokazatelja bankarskog sektora. Čišćenje bilansa bankarskog sektora postalo je neophodno za novu kreditnu aktivnost po nižim kamatnim stopama i podršku privredi sa ciljem dostizanja održivih stopa ekonomskog rasta. Analize međunarodnih finansijskih institucija upućuju na zaključak da pokazatelj problematičnih kredita veći od 10% smanjuje kreditnu aktivnost za 4%, nakon isključenja sporednih efekata. U Srbiji je ovaj pokazatelj na znatnom većem nivou poslednjih 5 godina. Praćenje pokazatelja koji ukazuju na nivo i trend problematičnih kredita veoma je bitno sa aspekta identifikovanja mogućih problema u naplati potraživanja, s obzirom da oni

upozoravaju na pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija bankarskog sektora. Problematični krediti predstavljaju ozbiljan problem za bankarski sektor Srbije, obzirom da je primetna tendencija konstantnog rasta nenaplativih kredita u odnosu na ukupno plasirane kredite (Grafikon 1). Na početku posmatranog perioda, problematični krediti nisu zauzimali značajno učešće (5,30%). Blago povećanje dogodilo se naredne godine (8,53%), da bi nakon toga usledio drastičan rast problematičnih kredita u 2010. godini, pa je vrednost učešća problematičnih kredita dostigla vrednost od 16,90% od 2011. godine, zaključno sa trećim kvartalom 2015. godine, ovaj pokazatelj se kreće oko 20%, sa blagim pomeranjima, što je svakako zabrinjavajući podatak jer petina ukupno odobrenih kredita spada u grupu problematičnih.

Grafikon 1. Učešće problematičnih kredita u ukupnim plasiranim kreditima u periodu od 2008. godine zaključno sa trećim kvartalom 2015. godine

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka iz izveštaja NBS www.nbs.rs, 12.01.2016

Problem nenaplativih kredita najizraženiji je u sektoru privrede, i u posmatranom periodu - od 2011. godine, zaključno sa trećim kvartalom 2015. godine, ukupna vrednost problematičnih kredita privrednog sektora prelazila je vrednost od 200 milijardi dinara, dok se procentualno učešće ovih kredita kretalo u rasponu od 49% do 65%. Primetan je relativni pad učešća problematičnih kredita privrednog sektora u ukupnim problematičnim kreditima. Što se tiče sektora stanovništva, učešće problematičnih kredita u posmatranom periodu kreće se od 12% do 21%. Bitno je napomenuti da je vrednost problematičnih kredita sektora stanovništva u stalnom porastu, kako apsolutnom, tako i relativnom. Ostali sektor čine pravna lica u stečaju kog kojeg je primetno povećanje učešća sa 23% u 2011. godini na 30% u trećem kvartalu 2015. godine.

Tabela 1. Struktura problematičnih kredita prema sektorima u periodu od 2011. godine zaključno sa trećim kvartalom 2015. godine, izražena kroz apsolutne iznose i procentualna učešća

Sektor/Godina	2011.		2012.	
	Iznos	Učešće	Iznos	Učešće
Privredni sektor	223	65%	206	59%
Stanovništvo	41	12%	47	13%
Ostali	79	23%	112	28%
Ukupno	342,7	100%	365,8	100%
Sektor/Godina	2013.		2014.	
	Iznos	Učešće	Iznos	Učešće
Privredni sektor	238	60%	249	59%
Stanovništvo	52	14%	67	16%
Ostali	105	26%	105	25%
Ukupno	395,3	100%	421,3	100%
Sektor/Godina	T3 2015.			
	Iznos	Učešće		
Privredni sektor	210	49%		
Stanovništvo	89	21%		
Ostali	126	30%		
Ukupno	425	100%		

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka iz izveštaja NBS www.nbs.rs, 12.01.2016.

U okviru sektora privrede najveće učešće problematičnih kredita ima sektor prerađivačke industrije sa 31%, koji prati sektor trgovine 30%. Na trećem mestu nalazi se sektor građevinarstva sa 16%. Problematični krediti u sektoru obrazovanja i poslovanja sa nekretninama zauzimaju procentualno učešće u okviru problematičnih kredita privreda sa 13%. Poljoprivredni sektor i sektor saobraćaja i usluga zauzimaju učešće od 5%. Ako bismo posmatrali problematične kredite u sektoru stanovništva, najveći procenat vrednosno čine *stambeni krediti* sa 37%, a odmah za njima javljaju se *gotovinski krediti* sa 25%. Zanimljivo je primetiti da u okviru stambenih kredita mali procenat plasiranih kredita spada u kategoriju nenaplativih kredita, ali ako posmatramo problematične kredite sektora stanovništva u celini oni čine gotovo trećinu. Do ove situacije dolazi usled velike vrednosti stambenih kredita, s obzirom da su to dugoročni krediti. Na trećem mestu nalaze se *ostali krediti* sa 23%, dok *potrošački krediti*, *minusi i kreditne kartice* čine mali deo problematičnih kredita fizičkih lica sa učešćem manjim od 10% - 4%, 5% i 6% respektivno.

Visok stepen evroizacije kredita (oko 70%) i depozita (oko 77%) i dalje predstavlja jedan od rizika za ugrožavanje bankarskog sistema Srbije. U cilju ublažavanja tog rizika, NBS i Vlada RS nastaviće sa primenom Strategije dinarizacije koja počiva na tri stuba (Strategija za rešavanje problema nenaplativih kredita, Vlada Republike Srbije, 2015):

1. održavanje ukupne makroekonomske stabilnosti
2. stvaranje povoljnih uslova za razvoj tržišta dinarskih obveznica
3. unapređenje instrumenata zaštite od deviznog rizika

Naime, visok nivo problematičnih kredita, prerastao je u izvor sistemskog rizika, ne samo u Republici Srbiji, već i u drugim zemljama u sponu. Ali ne samo da je izvor sistemskog rizika, visok nivo problematičnih kredita ograničava rast kreditne i ekonomske aktivnosti. Rešavanje ovog problema u Republici Srbiji do sada je bilo sporo. Iznos problematičnih kredita koji je ustupljen, otpisan ili naplaćen u poslednjih nekoliko godina nije bio dovoljno visok. Problematični krediti slabe kreditne kanale i kroz nižu ponudu kredita negativno utiču na investicije i privredni oporavak. Istovremeno, niži privredni rast vrši uticaj na kvalitet kreditnog portfolija, a dalje na performanse bankarskog sektora. Povećanje nivoa problematičnih kredita na dugi rok, može ugroziti stabilnost finansijskog sistema. Problematični krediti utiču i na rast cene zaduživanja, s obzirom da banke često zaračunavaju više kamatne stope na novoodobrene kredite s ciljem pokrića gubitka nastalih po osnovu problematičnih kredita. Zbog svega navedenog, čišćenje bilansa banaka je važan preduslov za podržavanje kreditnog ciklusa po nižim kamatnim stopama i podršku vraćanju na više stope privrednog rasta.

Kada u Srbiji neki kredit postane problematičan, to zauvek i ostane. (šef kancelarije MMF u Srbiji Kim Daehaeng)

2.1. NENAPLATIVI KREDITI U EU

Problem nenaplativih kredita svojstven je ne samo Srbiji, već i širom Evropske unije. Po Evropskom regulatornom telu za bankarstvo (EBA), u evropskim bankama, na kraju juna 2015. godine, nalazilo se oko 5.6% nenaplativih kredita, dok je na početku godine, ovaj procenat iznosio nešto više od 6%. Ipak, iako je prisutno poboljšanje, nivo nenaplativih kredita u Evropi, dvostruko je veći nego u drugim delovima sveta. Američke banke poseduju oko 3% loših kredita, dok je situacija u azijskim bankama još povoljnija (

www.poslovni.hr/trzista/losi-krediti-u-evropi-vrijede-kao-spanjolsko-gospodarstvo-305329)

Vrednost portfolija kredita za koje nisu plaćane rate duže od tri meseca iznosi oko milijardu evra, što znači da nivo loših kredita u Evropi iznosi 7.3% evropskog BDP-a. Najlošija situacija je na **Kipru** gde svaki drugi plasman pripada grupi nenaplativih kredita. Na drugom mestu nalazi se **Slovenija**, gde je procenat nenaplativih kredita 28.4%. Udeo 20% nenaplativih kredita karakterističan je i za **Irsku** 21.5%, dok je u **Mađarskoj** vrednost ovog pokazatelja 18.9%.

Prema mišljenju EBA-e, kvalitet imovine u evropskim bankama, je glavna prepreka novom kreditiranju i poboljšanju profitabilnosti banaka.

Najmanje loših kredita imaju banke u **Norveškoj**, svega 1.4%, zatim u **Finskoj** (1.7%), te u **Velikoj Britaniji** sa nešto manje od 3%. U **Nemačkoj**, udeo nenaplativih kredita dostiže vrednost od 3.4%. Ipak, nivo profitabilnosti banaka je porastao, tako da je prinos na regulatorni kapital dosegao 9.1%, dok je pre dve godine, ovaj pokazatelj bio praktično na nuli. EBA naglašava ukoliko je vrednost ovog pokazatelja ispod 10%, potrebno je da se troškovi kapitala pokriju na održivoj osnovi.

2.2 NENAPLATIVI KREDITI U RUMUNIJI

Negativni trend u kreditiranju i slabi ekonomski rast glavni su uzročnici povećanja učešća problematičnih kredita u Rumuniji. Tako na kraju 2013. godine, učešće problematičnih kredita iznosilo je 21.9%, od toga učešće problematičnih kredita sektora stanovništva bilo je 13.7%, dok su problematični krediti dati pravnim licima iznosili 29.1% od ukupno odobrenih kredita ovom sektoru na kraju 2013. godine. Na kvalitet kreditiranja u najvećoj meri uticali su makroekonomski faktori (realna stopa rasta BDP-a 2009. godine bila je -7,1%), i to daleko više u odnosu na faktore koji se odnose isključivo na banke. Izvor sistemskog rizika u Rumuniji jeste devizno kreditiranje, s obzirom da nivo evroizacije kredita čini oko 60%.

2.3 NENAPLATIVI KREDITI U ITALIJI

U periodu od 7 godina, tačnije od kraja 2007. do kraja 2014. godine, italijanski bankarski sektor zabeležio je visok rast problematičnih kredita i to sa 4.5% na 17.7%. Produžena recesija pogoršala je kreditnu sposobnost dužnika, pogotovo malih i srednjih preduzeća, te su ona postala prezadužena, što je uzrok ovog značajnog porasta problematičnih kredita. Istovremeno, neefikasni i dugotrajni pravni procesi i ograničeni podsticaji za otpis potraživanja, usporavali su tempo rešavanja problematičnih kredita. Uz to, i prosečna pokrivenost rezervisanjima za italijanske banke

pala je sa 48% u 2007. godini na 37% na kraju juna 2012. godine. Centralna banka Italije, uspostavila je specijalnu kontorlu kredita, što je dovelo do znatnog rasta pokrivenosti rezervisanjima. Tržište problematičnih kredita u Italiji i dalje nije razvijeno uprkos aktivnostima koje su sprovedene. Italijanske banke drže problematične kredite, dok istovremeno preduzimaju mere naplate i restrukturiranja kredita.

2.4. NENAPLATIVI KREDITI U HRVATSKOJ

Usled pada privredne aktivnosti, kao i usled povećanja starosti portfolija problematičnih kredita, kvalitet ukupnog kreditnog portfolija u Hrvatskoj je pogoršan. Tako, na kraju 2014. godine, učešće problematičnih kredita bilo je 16.7%, dok je samo učešće problematičnih kredita u sektoru privrednih društava bilo preko 30%. Ipak, došlo je do rasta pokrivenosti problematičnih kredita na 51%. što je rezultat kretanja u svim sektorima, ali u najvećoj meri u sektoru privrednih društava. Od početka krize, banke su prodale otpisana ili ustupljena sredstva obezbeđenja za oko 33% problematičnih kredita do kraja 2014. godine. Da nije bilo navedenih aktivnosti, učešće problematičnih kredita bi bilo približno 20%. Sudski postupci su spori, uprkos činjenici da su neke aktivnosti već preduzete (regulatorne izmene, pred-stečajna poravnjanja), ali očekuje se da će one dati rezultate u periodu od naredne dve do tri godine. Pred-stečajna poravnjanja imala su nisku stopu uspešnosti.

2.5. NENAPLATIVI KREDITI U SLOVENIJI

Slovenija je na kraju 2014. godine imala 11.7% problematičnih kredita, što je pad sa maksimalnog nivoa od 15.2% koji je dostignut u 2012. godini. Marta 2013. godine, slovenačke vlasti su osnovale Društvo za upravljanje potraživanjima banaka, kao državno preduzeće. Misija DUTB je stabilizacija slovenačkog bankarskog sektora kroz preuzimanje problematičnih kredita od sistemski značajnih banaka promovisanjem poverenja u finansijski sistem, te usmeravanjem kreditiranja na preduzeća koja dobro posluju. Banka Slovenije je, kako bi ubrzala otpis problematičnih kredita, obavezala banke da otpišu neobezbeđena potraživanja od dužnika koja su u docnji više od godinu dana ili su u stečajnom postupku.

ZAKLJUČAK

Nenaplativa potraživanja mogu se definisati na različite načine. Tako, uža definicija nenaplativih potraživanja odnosi se na one kredite koji ne donose prihod i kod kojih je nemoguće očekivati punu otplatu glavnice i kamate u budućnosti, kao i

kredite kod kojih je otplata glavnice ili kamate u kašnjenju od 90 i više dana ili krediti kod kojih je valuta naplate dospela, ali naplata nije izvršena u potpunosti. Većina država, u praksi, primenjuje granicu od 90 i više dana docnje kao kriterijum i prijavljuju celokupan iznos kredita u kašnjenju kao NPL kredite.

Faktori sa negativnim uticajem na kvalitet aktive banke i pojavu problematičnih kredita su pad opšte ekonomske aktivnosti, zatim depresijacija deviznog kursa, koja može biti glavni pokretač problematičnih kredita u onim zemljama koje se odlikuju visokim stepenom kredita odobrenih u stranoj valuti. Održavanje NPL kredita na postojećem nivou i odlaganje preduzimanja mera za njihovo rešavanje znači samo neproduktivno vezivanje sredstava u neprofitabilnim sektorima, onemogućavanje daljeg ekonomskog rasta i niži stepen ekonomske efikasnosti. Sekjuritizacija, kao moguće rešenje za problem nenaplativih kredita, podrazumeva transformaciju nelikvidnih kredita i drugih dužničkih instrumenata u likvidne hartije od vrednosti. Srbiju karakteriše visok i rastući nivo problematičnih kredita, te su zbog toga problematični krediti postali izvor sistemskog rizika. Problem nenaplativih kredita najizraženiji je u sektoru privrede. Smatra se daje glavni krivac za sporo rešavanje ovog problema domaće zakonodavstvo – zakoni koji pre idu na ruku dužnicima nego kreditorima. Visok nivo nenaplativih kredita utiče na podizanje kamatnih stopa na kredite koji se daju kreditno sposobnim preduzećima. Ograničavanjem dostupnosti finansijskih sredstava zdravom delu privrede, praktično se povećava broj potencijalno problematičnih klijenata koji u kratkom ili srednjem roku neće imati mogućnost da servisiraju obaveze. Problem nenaplativih kredita nije svojstven samo Srbiji. Nakon finansijske krize, zemlje širom Evrope, delile su istu sudbinu. One koje su postigle određene pomake u rešavanju problema, prošle su kroz dugotrajne reforme regulative i aktivnostima na razvoju tržišta problematičnih kredita, što je put koji čeka i našu zemlju.

LITERATURA

- [1] Dragutinović, D., Živković, B. Problematični krediti u bankarstvu. Ekonomska politika u 2014: mogućnosti privrednog rasta u uslovima reformi i fiskalne konsolidacije. Ekonomski fakultet, Beograd, 2014.
- [2] Mirković Vladimir, Rešavanje problema nenaplativih potraživanja kao esencijalni factor stabilnosti bankarskog sistema, Ekonomski vidici, Beograd 2013.
- [3] Strategija za rešavanje problema nenaplativih kredita, Vlada Republike Srbije, Beograd 2015.
- [4] www.nbs.rs/gc
- [5] www.poslovni.hr/trzista/losi-krediti-u-europivrijede-kaospanjolsko-gospodarstvo-305329